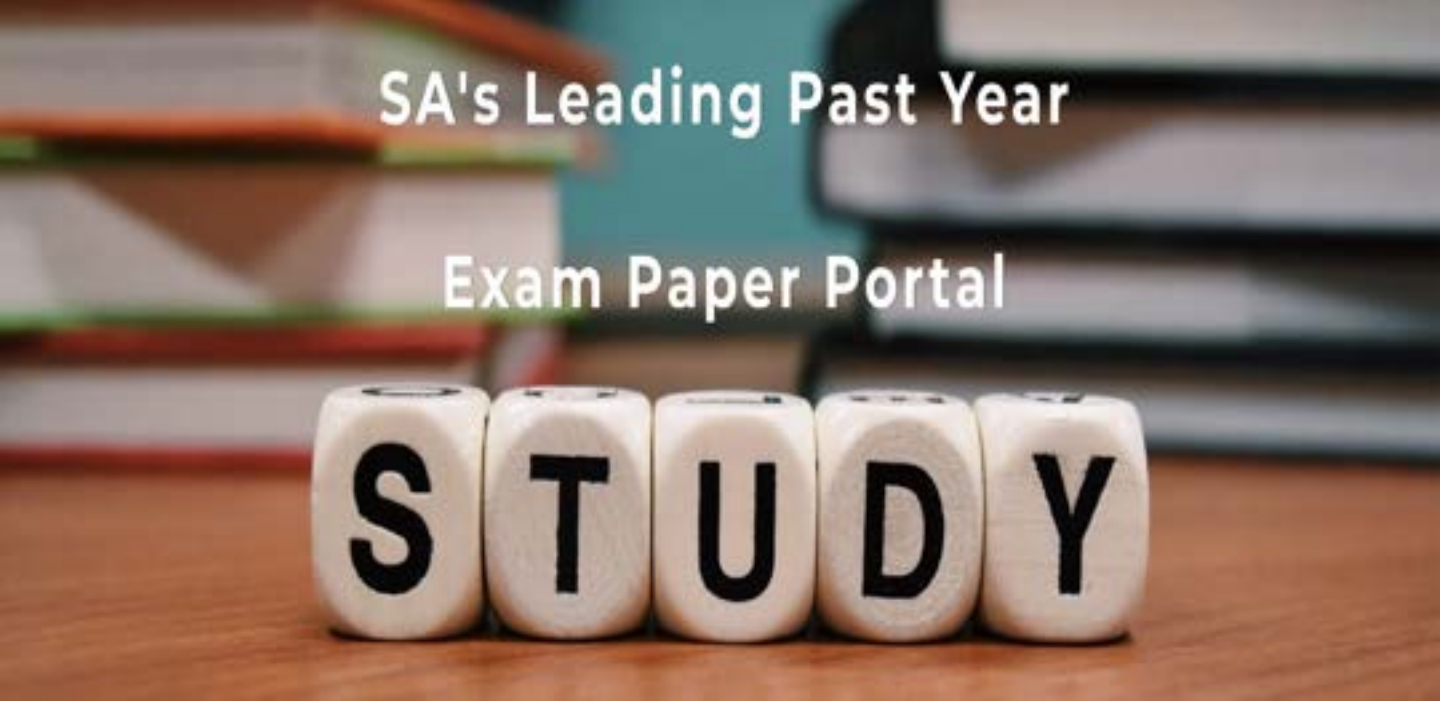

You have Downloaded, yet Another Great Resource to assist you with your Studies ☺

Thank You for Supporting SA Exam Papers

Your Leading Past Year Exam Paper Resource Portal

Visit us @ www.saexampapers.co.za

SA EXAM PAPERS

education

Department:
Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE

MOPHATO 12

SETSWANA PUOTLALELETSO YA NTLHA (FAL)

PAMPIRI YA BOBEDI (P2)

NGWANAITSEELE 2009

MADUO: 70

NAKO: 2 diura

Pampiri e, e na le ditsebe di le 17.

DITAELO

1. Buisa tsebe e, ka kelotlhoko pele o ka simolola go araba dipotso.

2. O se ka wa leka go buisa pampiri yotlhe. Lebelela lenaneo la diteng mo tsebeng e e latelang, mme o tshwae dipalo tsa dipotso tse di boditsweng mo dikwalong tse o di buisitseng monongwaga. Morago ga moo buisa dipotso tse, mme o tlhophe dipotso tse o batlang go di araba.

3. Pampiri e, e na le dikarolo di le NNE:

KAROLO YA A:	Padi	(35)
KAROLO YA B:	Terama	(35)
KAROLO YA C:	Dikgankhutshwe	(35)
KAROLO YA D:	Poko	(35)

4. Buisa ditaelo ka kelotlhoko mo tshimologong ya karolo nngwe le nngwe. Araba DIPOTSO DI LE PEDI FELA, go tswa mo dikarolong dife kapa dife tse PEDI, ke gore, potso e le NNGWE ka ga mofutakwalo o o ithutileng.

5. Kwala palo ya dikarabo jaaka dipotso di boditswe.

6. Simolola karolo nngwe le nngwe mo TSEBENG e NTŠHWA.

7. Kwala ka mokwalo o o phepa e bile o bonala.

8. Tiriso ya nako e e tshikhinngwang.

9. Metsotso e le masomeamarataro (60) e dirisiwe mo karolo nngwe le nngwe.

LENANEO LA DITENG

Tsebe e, e tla letla batlhatlhojwa go tlhopha dipotso tse ba batlang go di araba kwa ntle ga go buisa pampiri yotlhe.

KAROLO YA A: PADI **Araba potso e le NNGWE FELA.**		
1. (*Bogosi Kupe*)	Potso ya tlhamo	35
	KGOTSA	
2. (*Bogosi Kupe*)	Dipotso tse dikhutshwane	35
	KGOTSA	
3. (*Morabaraba*)	Potso ya tlhamo	35
	KGOTSA	
4. (*Morabaraba*)	Dipotso tse dikhutshwane	35
	KGOTSA	
KAROLO YA B: TERAMA **Araba potso e le NNGWE FELA.**		
5. (*Molatswana wa gaetsho*)	Potso ya tlhamo	35
	KGOTSA	
6. (*Bo tla sa jang*)	Dipotso tse dikhutshwane	35
	KGOTSA	
7. (*Khutsepe*)	Potso ya tlhamo	35
	KGOTSA	
8. (Mosese, mosese, mangole le menwana)	Dipotso tse dikhutshwane	35
	KGOTSA	
KAROLO YA C: KGANKHUTSHWE **Araba potso e le NNGWE FELA.**		
9. (*Ngatana ya Lehumo*)	Potso ya tlhamo	35
	KGOTSA	
10. (*Mogatsaka o tla nkgopola*)	Dipotso tse dikhutshwane	35
	KGOTSA	
KAROLO YA D: POKO **ARABA DIPOTSO DI LE PEDI FELA.**		
11. (*Lelobu*)	Dipotso tse dikhutshwane	17½
	KGOTSA	
12. (*Fatshe la Batswana*)	Dipotso tse dikhutshwane	17½
	KGOTSA	
13. (*Lentswe la moledi*)	Dipotso tse dikhutshwane	17½
	KGOTSA	
14. (*Mahutsana a modiri*)	Dipotso tse dikhutshwane	17½

LENANEONETEFATSO

Lebelela lenaneonetefatso le le latelang go bona gore o arabile dipotso tse di tlhokegang.

KAROLO	NOMORO YA POTSO	PALO YA DIPOTSO TSE DI ARABIWANG	TSHWAYA
A: PADI (Tlhamo KGOTSA Dipotso tse dikhutshwane)	1 – 4	1	
	KGOTSA		
B: TERAMA (Tlhamo KGOTSA Dipotso tse dikhutshwane)	5 – 8	1	
	KGOTSA		
C: KGANKHUTSHWE (Tlhamo KGOTSA Dipotso tse dikhutshwane)	9 – 10	1	
	KGOTSA		
D: POKO	11 – 14	2	

KAROLO YA A: PADI

POTSO 1

***Bogosi kupe* – DPS Monyaise**

Morero wa padi e, ke go senola tshotlego le kutlobotlhoko e e tlhodilweng ke setso sa Setswana se se reng: "Pelo e ja serati, sebatlelwa ga e se batle". O ikaegile ka ditiragalo tsa padi e, kwala tlhamo ya boleele jwa mafoko a a ka nnang 250 – 300 ka ga morero o. **[35]**

KGOTSA

POTSO 2

***Bogosi kupe* – DPS Monyaise**

Buisa nopolo e e latelang mme morago o arabe dipotso tse di e latelang:

"Mmaagwe o ne a sa bolo go belaela gore o itse sengwe ka go nyelela ga bana ba ga kgaitsadie ka o ne a ise a ke a itshwenye go ba batla. A mo tlhoma matlho lobaka lo loleele, a bona sefatlhego sa ga mogatsa Tukisang motsing go o neng a tlile go bega gore bana ba gagwe ba nyeletse, a lebetse jaaka a mo jeseditse kgobedung morago ga loso lwa ga Oshupile. Molato wa gagwe o ne o sekilwe ke ditshoswane. "Jaanong ba kae?"
A araba a digile makgwafo, e kete o bua ka selo se se tlwaelegileng. "Re ne re le dipoo tse pedi mo sakeng, mma. Di a bolaana …"
"Mpolelele, ngwanaka."
A simolola ka tsatsi la fa ba mo latlhela mo molapong o tletse, kooteng ka maikaelelo a go mmetisa metsi; fa a bolelela malomaagwe a tshega, a re ga a tsene dilo tsa batho ba tlhagana; etswa a bonye matlho a yo mmotlana gore ba ikaeletse go mo lobela dintshi. Go tloga motsing oo a ba tshelela dithupa. Lwa bobedi a kopana nabo morago ga loso lwa ga rraagwe, yo mmotlana a mmula tlhogo ka bothale. Mmaagwe o ne a simolola go utlwa fa bontsalae ba kile ba leka go mo latlhela mo nokeng, le gore lobadi lo lo felelang ka kwa koduolong ke boswa jwa yo mmotlana.
"O bolopadi, ngwana ke wena; ntlha o ise o ke o bolele?"
A tshega, "E ne e le ntwa ya banna." A tswelela pele ka go bolela ka fantisi ya Sefatlhane fa a tla bona dikgomo di fula gaufi le tsela gore e rile a le teng a ipitsa Modimoeng nteko leina la … a kgaodisiwa ke lentswe la ga mmaagwe, "Obakeng!" Ga feta sebakanyana a rototse matlho. "O ne o tsenywe ke eng go tloga o ipitsa ka leina leo?"
A gakgamala. "Mme, ke eng? Molato ke eng ka leina leo?"

2.1 Fa o lebile ke eng se se dirileng gore Obakeng a nne le pelo e e thata? (2)

2.2 Obakeng o na le seabe sefe mo go nyeleleng ga bana ba ga Tukisang? (2)

2.3 Tlhagisa ka boripana motlha le lefelo le ditiragalo tsa padi e, di diragalelang kwa go lona. (4)

2.4 Go ya ka wena Matlhodi ke motho yo o ntseng jang? Naya dintlha di le THARO mme o tshegetse ka mabaka go tswa mo pading. (9)

2.5 Obakeng go bontsha a tlhoile Tukisang. Tlhalosa se se tlhotlheleditseng letlhoo le. (2)

2.6 Ke dilo dife di le PEDI tse Obakeng a di dirileng fa a ile kwa fantising? (4)

2.7 Fa o ne o latofadiwa ka molato o o sa go lebanang jaaka Obakeng a ne a latofadiwa, o ne o tla dira eng? (2)

2.8 Tukisang le Modimoeng ba amana jang le Matlhodi? (4)

2.9 Ke ka ntlha ya eng Modimoeng a ne a bidiwa Dimo? (2)

2.10 Lebaka le le dirang gore Matlhodi a bontshe a sa rate Oshupile ka pelo ya gagwe yotlhe ke eng? (2)

2.11 Morero wa padi e ke eng? (2)
[35]

KGOTSA

POTSO 3

***Morabaraba* – SJ Lebethe**

Ka dinako dingwe go ikanya motho go ka go tsenya mo kotsing. O lebeletse ditiragalo tsa padi e, netefatsa tlhagiso e e fa godimo ka go kwala tlhamo ya boleele jwa mafoko a a ka nnang 250 – 300. **[35]**

POTSO 4

Buisa nopolo e e latelang mme morago o arabe dipotso tse di e latelang:

***Morabaraba* – SJ Lebethe**

"Ka letsatsi lengwe Bontle a tlalelwa a le kwa Ga-Rankuwa, dibese tsa tsamaya tsotlhe a tshwaregile gona kwa dikagong tsa mmuso. Go ne go tlile molao mongwe o o reng bana botlhe ba sekolo ba tshwanetse go lere makwalo a botsalo a semmuso mmogo le a a kwadilweng ke moruti. Batho ba bantsi ba ne ba se na a semmuso, mme ba tshwanelwa ke go ya kwa Ga-Rankuwa go a bona gona. Bontle e ne e le mongwe wa batho ba ba neng ba ile gona, go itseela kgotsa go tseela bomonnaabona.
E ne e le Labotlhano wa mafelo a tshipi a maleele.
Ka go bona a tlaletswe, Mpute a mmolelela gore o ka mo pega mo mmotokareng fa a ka nna pelotelelenyana fela go se kae. Mosetsana a se ka a nna le go ka supa gope gape. Nnyaya, le gale go ne go se phoso, ba tla tsamaisana tsela.

E rile fa ba tla tsamaya monna mongwe wa mosweu yo o neng a na le ofisi mo gare a biletsa Mpute kwa go ena. A mo naya dikwalo tse di tshwanetseng go isiwa Tshwane gona bosigong boo. Mpute le Bontle, mmogo le tsala nngwe, modirimmogo le Mpute, ba tshwanelwa ke go ya Tshwane pele.
Letsatsi le ne le setse le ile fa ba tloga. Ba emisa ba ise ba ye kgakala. Mosimane a tlola, a boa a tshwere diphuthelwana. Ba ja. Ba nwa ba le mo tseleng jalo. Bontle a rapela gore a tsene kwa gae".

4.1 Kgotlhang mo pading e, e tlholwa ke eng? Naya mabaka a le MABEDI. (4)

4.2 Go kgweetsa ga Mpute a nole bojalwa go re senolela semelo sefe sa gagwe? (9)

4.3 A ditiragalo tse di diragalang mo pading e, ke tsa bogologolo kana tsa segompieno? Tshegetsa karabo ya gago ka mabaka a MABEDI. (5)

4.4 Go diragetse eng ka ga Bontle le Mpute kwa bofelong jwa padi e? (2)

4.5 Ke thuto efe e o e boneng go tswa mo pading e? (3)

4.6 Fa o ne o le Ntshimane o ne o tla dira eng fa tsala ya gago e go tseela lekgarebe jaaka Mpute a ne a dira? (2)

4.7 A mokgwa o mokwadi a khutlisang padi e ka ona, o a kgotsofatsa? Tshegetsa karabo ya gago ka lebaka le le utlwalang. (2)

4.8 Bontle o ne a ile go batla eng kwa dikagong tsa mmuso kwa Ga-Rankuwa? (2)

4.9 Mo nageng ya Aferika Borwa ke mang mokhuduthamaga yo o sa tswang go tlhongwa wa lefapha le le amang le karabo e o e neileng mo go 4.8 fa godimo. Tlhopha karabo e e maleba.

A Nkosazana Dlamini-Zuma
B Manto Tshabalala-Msimang
C Dr Elias Motswaledi (2)

4.10 Ke dintlha dife di le PEDI tse di bontshang fa mmaagwe Morwesi a ne a se kgatlhanong le lerato la ga Morwesi le Ntshimane. (4)

[35]

PALOGOTLHE YA KAROLO YA A: 35

KAROLO YA B: TERAMA

POTSO 5

Molatswana wa gaetsho – DMG Sekeleko

Ga go na motho yo o se nang mosola mo lefatsheng. Feke o ne a nwa bojalwa mme a nyatsega mo motseng. Kwala tlhamo e e ka nnang mafoko a le 250 – 300 ka ga seabe se Feke a nnileng le sona mo go rarabololeng molato wa ga polao ya ga Mmemme. **[35]**

KGOTSA

POTSO 6

***Bo tla sa jang* – Collen Modise**

Buisa nopolo e e latelang mme morago o arabe dipotso.

Selebaleng:	Ga ke a utlwa o re o ne o rata go ka nnyala pele ke tsena mo botsetsing?
Phofu:	Seo ga se bothata tlhe selonyana se sentle. Kana o lebetse gore madi a bula dikgoro tsotlhe?
Selebaleng:	Mme kana o tshwanetse go tlhala Kgomotso pele …
Phofu:	*(O a tshegatshega)* Ke go reile ka re seo ga se kitla se ntsaya le fa e le sebaka sa kgwedi. Nna ke a itse gore ke tla dira jang.
Selebaleng:	A jaanong re sa ntse re ya go iketla kwa hoteleng le go ja teng gompieno?
Phofu:	Sentle! Sentle! Tota e bile ga ke itse gore ke lefelo lefe le nka go tseelang kwa go lona go go itumedisa …
Selebaleng:	(O a gakgamala) Ao! ke bonang bathong?
Phofu:	*(O a tsiboga)* Ke eng?
Selebaleng:	Lebelela ka fenstere gore go tsena mang kwa hekeng.
Phofu:	Hm…! Ka re metlholo ga e fele ruri.
Selebaleng:	E le gore o busitswe ke eng kwa a neng a ile teng?
Phofu:	O ka ba wa botsa gape … *(O konyakonya mo lebating)*
Selebaleng:	Fa o le montle o ka tsena!
Phofu:	*(O swa ka ditshego)* *(Lebati le a bulega le bo le tswalega)*
Selebaleng:	*(O ntse a tshega)* A o raya gore fa a sa bopega a se ka a itshwenya?
Phofu:	O tsene ka phoso … mo tlele seipone a ipone.
Kgomotso:	Dumelang.
Selebaleng:	*(O wetsa setshego)* Hae! e-e.
Phofu:	Tlela motho yo seipone yo a ipone gore a o ne a tshwanetse go tsena fa ke re go tsene ba bantle fela … "

6.1 Mmuisano wa ga Selebaleng le Phofu o senola maikutlo afe? Tshegetsa ka lebaka. (3)

6.2 Batho ba, ba buisana ba le kwa kae? (2)

6.3 Selebaleng o ne a batla lenyalo jaaka mosadi yo mongwe le yo mongwe. Netefatsa seno ka lebaka le le utlwalang. (2)

6.4 Mokwadi o senola Phofu jaaka motho yo o sa siamang. Dumelana le ntlha eno o tshegetse karabo ka mabaka a le MARARO. (9)

6.5 Naya ditiragalo di le THARO tse di tlisitseng kgotlhang mo lapeng la Kgomotso mme tsa ba tsa dira gore a boele kwa gaabo. (6)

6.6 Phofu fa a re madi a bula dikgoro tsotlhe, o raya fa a tla mo direla eng mo lebakeng le? (2)

6.7 Ditiragalo tse di diragalelang Kgomotso, ke tse di ka diragalelang mang kapa mang mo botshelong. Tlhagisa masula a a dirwang ke Selebaleng mo lelapeng la ga Kgomotso. (4)

6.8 Ke thuto efe e o e ithutileng go tswa mo terameng e? (2)

6.9 Ntsha maikutlo a gago ka se se neng se diragalela Kgomotso o bo o bolele gore fa e ne e le wena o ne o tla dira eng? (3)

6.10 A Kgomotso o ne a rata monna wa gagwe? Tshegetsa karabo ya gago ka lebaka. (2)

[35]

KGOTSA

POTSO 7

***Khutsepe* – Sekati**

Botsalano ba ga rremogolo Ntlhake tebang le Nakedi le Tshepo bo na le tlhotlheletso e e rileng mo maitseong a basimane ba. Kwala tlhamo ya mafoko a a ka nnang 250 – 300 e mo go yona o tlhalosang ka moo basimane ba neng ba tshela le rremogolo Ntlhake ka teng. **[35]**

KGOTSA

POTSO 8

***Mosese, mosese, mangole le menwana* – Shole J Shole**

Buisa nopolo e e latelang mme morago o arabe dipotso tse di e latelang:

Rantleru:	*(O a mo kgaoletsa)* Tlogela se o sa se itseng setopo se le fa pele ga rona!
Bosalala:	Se ke sa se itseng ke gore e re ke swetswe ke moeng, o be o sa lele le nna. Ga ke itse gore a kgotsa o belaela e le nna ke bolaileng motho yo.
Rantleru:	Bosalala, gore ke mogoloo kgotsa gore motho yo ke eng sa gago, ga go nthibele go diragatsa maikarabelo a me mo mabakeng a a ntseng jaana. Motho yo, o na le beng, mme ba tlile go batla go itse gore o swela jang mo ntlong ya gago. Ba tlile go batla go itse gore nna ke le lepodisi, ke dirile eng. Kgotsa o ne o batla gore ke nnele go bokolela jaaka wena?
Bosalala:	Nnyaya, kana ke gore o nnetse go nkgakgautha.
Rantleru:	Ga ke go kgakgauthe, ke batla nnete. Tswaya ka nnete o tle o tlhatswege mo molatong o. Motho ke yo o bolailwe. O swetse mo ntlong ya gago.
Bosalala:	Fela go a itshupa gore ga a bolaiwa ke nna.
Rantleru:	Re tla itse ka eng?

8.1 Puisano e e fa godimo e, e mabapi le eng? (2)

8.2 Tiragalo e o e umakileng mo go 8.1 e amana jang le Bosalala? (2)

8.3 Ditlamorago tsa go bolaya motho jaaka Nnuku a dirile ke eng? (2)

8.4 Go ya ka wena a go siame gore Nnuku a tshwarwe mabapi le polao ya ga Mmemme. Tshegetsa ka lebaka. (2)

8.5 Tlhalosa molaetsa wa terama e. (3)

8.6 Tlhalosa kgotlhang e e fa gare ga badiragatsi ba ba farologaneng mo terameng e, mme o tlhalose le mabaka a a e tlholang. (6)

8.7 Semelo ke mokgwa, ditlwaelo le maitsholo a motho. Tlhalosa ka dintlha di le PEDI gore badiragatsi ba ba latelang ke batho ba ba ntseng jang. Tshegetsa ntlha nngwe le nngwe ka lebaka go tswa mo terameng

8.7.1 Nnuku (6)

8.7.2 Rantleru (6)

8.8 Ke ditiragalo dife mo terameng e, tse di tlhagisang:

8.8.1 Setlhoa (2)

8.8.2 Tharabololo (2)

8.8.3 Bokhutlo (2)

[35]

PALOGOTLHE YA KAROLO YA B: 35

KAROLO YA C: DIKGANKHUTSWE

***Ngatana ya lehumo* – KM Mbonani le ba bangwe**

POTSO 9

***Moepalemena o a bo a le ikepela* – BM Ditlhokwe**

Mokwadi o fitlheletse maikaelelo a gagwe a go tlhagisa poloto ka go dirisa moanelwa Ketlafenya. Kwala tlhamo ya boleele jwa mafoko a a ka nnang 250 – 300 o lebile seabe se se tsewang ke moanelwa yo go phutholola ditiragalo. **[35]**

KGOTSA

POTSO 10

***Mogatsaka o tla nkgopola* – BM Ditlhokwe**

Buisa nopolo e e latelang mme morago o arabe dipotso tse di e latelang:

"Mmadira mogatsaka, intshwarele, ke ne ka itlhoma fa ke le letlhale, ntekwane bo ja mong wa jone. Ka fatlhwa ke lerato le e seng lone matlhong, la nkgarakgatsa la ntatlhela bodibeng jwa matlhomola. Ruri ke leboga Modimo jaaka o mphile pholo le boitharabologelo."
"Tatlhego mogatsaka, ga go fose kota fela, le motho o a tle a fose, gape, re tshwanetse go itshwarela ba bangwe jaaka re itshwarelwa le rona. Go botlhale letlhale le e reng le bona fa le wela ka lengope, le itharabologelwe, mme le tseye tsela esele. Mogatsaka, o wa me go ya losong, wa go tshega le go tlhonama."
Tatlhego le Mmadira ba boela kwa ntlong ya bona gape. Bathapi ba gagwe ba itumela thata go mmona gape, ba mmusetsa mo tirong ya gagwe.
Rre van Wyk o ne a mo gakolola go ntsha matlho dinameng le go se letle se se mo diragaletseng go mo diragalela gape. A mo lopa go tlhokomela mosadi wa gagwe. Batho ba motse ba ne ba gakgamala thata go bona e le ene. Tatlhego yo ba mo itseng, e kete ga se ene yo o neng a ja ditlhare ka meno. Ya nna ditsala tse di ntshanang se inong le Mothusi. O ne a tlala boitumelo thata morago ga go utlwa fa Mothusi a dira jaaka tlelereke mo dikantorong tsa ga Mmasepala. Selo se segolo se se neng sa mo tlhatswa pelo e le go ima ga Mmadira, a leboga Modimo go bo o mo arabile."

10.1 Mmadira le Tatlhego ba amana jang? (2)

10.2 Maikutlo a ga Tatlhego fa a kopa maitshwarelo ke afe? Tshegetsa ka lebaka. (3)

10.3 Tlhalosa ka boripana molaetsa wa khutshwe e. (3)

10.4 Ka dintlha di le PEDI, tlhalosa semelo sa ga Mmadira o tshegetse ka mabaka. (6)

10.5 Ditlamorago tsa lerato la ga Ditshebo le Tatlhego e nnile eng? (6)

10.6 Naya mabaka a le MABEDI a a tlhotlheletsang Tatlhego go kopa maitshwarelo mo go Mmadira. (4)

10.7 Tlhalosa bokhutlo jwa khutshwe e, ka dintlha di le PEDI fela. (4)

10.8 Go nna le ditsala tse di sa siamang jaaka Tatlhego go go rutile eng? (4)

10.9 Mo motseng go na le baagisani ba ba kgonang jaaka Tatlhego le Mmadira, le ba ba sa kgoneng. Ke maitemogelo afe a o nang le ona mabapi le baagasani ba ba sa kgoneng ka go lekana. (2)

10.10 Tatlhego o simolotse go dira mo lefapheng lefe? (1)
[35]

PALOGOTLHE YA KAROLO YA C: 35

KAROLO YA D: POKO

***Maboko* – LD Raditladi le ba bangwe**

Araba dipotso di le pedi fela.

POTSO 11

Buisa nopolo e e latelang, mme morago o arabe dipotso.

Lelobu – BD Magoleng

Dipala lo mpala di le dintsintsi,
Lelobu lo itse ke le maalomabe,
Lo itse ke rata merela bobe,
Le batho ke ba feditse ka bontsi.

Nna ga ke bo itse bofafalele,
Morwa lelobu ga ke itse bobolai;
Motho o ntsentseng o ntsentse, boboi,
Titeo nna ka tlwaediwa ya lefeelo.

Nna lelobu ga ke na le ope mmala;
Tsa lona ditlolo ga ke di itse,
Mpho ke e filwe fela ke robetse,
Mpho ka e fiwa ke sa balabala.

Bonno ba me ke ona mmala wa me;
Re sela mabapi, re a ratana;
Rotlhe re iphitlhela dibatana,
'Batana di batlang botshelo ba me.

Lwa me logano lo bofonofono;
Ganong ke phatana ya Ntsedimane.
Motho wa me o wa sankadiatane;
Ya matlho kgogedi ga e fano.

11.1 Ke dilo dife tse PEDI tse batho ba itseng lelobu ka tsone? (4)

11.2 Go ya ka leboko le, ke eng tota se se tsentseng lelobu boboi? (2)

11.3 Go ya ka mmoki lelobu le filwe mpho efe? (2)

11.4 Mpho e o e kaileng mo go 11.3 e thusa lelobu jang? (2)

11.5 Ke ponagalo efe ya poko e e tlhagelelang mo temeng ya 3 mela 11 le 12. (2)

11.6 Tlogelo e e bonalang mo temeng ya 4 mola 16 e dira tiro efe mo moleng o? (2)

11.7 Bontsha morumo o o tlhagelelang mo temeng ya 3. (2)

11.8 Ke thuto efe e o ithutileng yona mo lebokong le? (1½)
[17½]

KGOTSA

POTSO 12

Buisa nopolo e e latelang, mme morago o arabe dipotso.

Fatshe la Batswana – LD Ratladi

Pelo ya me e kwa lefatsheng la Batswana
Go leleka phudufudu le photsana;
Pelo ya me nna tota ga e mono Sekgoeng,
E kgakakgala fela kwa dikgweng.

Pelo ya me tota e metseng ya ditlhoa
Go bina dipina tsetsho ka motlhowa,
Go bona ba ba tshipi tshwaana mabogong,
Go utlwa dikgaka di keketla molapong.

Fatshe la Batswana, fatshe la bagale,
Fatshe la dikgomo, fatshe la mabele;
Fatshe la mašwi a elelang jaaka metsi,
Mašwi a dikgomo di gangwang di robetse.

Lefatshe le banna ba diala ditshumu;
Le ngwana o kgotlang e e matlhamutlhamu;
Le nama go jewang fela ya thutlwa le phofu.
Le batho go gogwang fela ba difofu.

12.1 Fa o bona, mmoki o ne a le kwa kae fa a gopola lefatshe la Batswana? (2)

12.2 Ke mola ofe mo lebokong o o kayang Batswana jaaka bagale? (2)

12.3 Nopola morumo o o tlhagelelang mo temeng ya 4 ya leboko. (2)

12.4 Ke dipina tsa bomang tse mmoki a di kayang mo moleng wa 6? (2)

12.5 Lefoko "matlhamutlhamu" le bontsha ponagalo efe ya poko? (2)

12.6 Ke maikutlo afe a a tlhagisiwang ke mmoki? (2)

12.7 Nopola mola o o bontshang maikutlo a o a kaileng go tswa mo lebokong le. (2)

12.8 Ke sekapuo sefe se mokwadi a se dirisitseng mo moleng wa 4.
Tlhopha karabo e e maleba.

A Mothofatso
B Tshwantshanyo (2)

12.9 Go ya ka mmoki, lefatshe la Batswana le ntse jang? (1½)
[17½]

KGOTSA

POTSO 13

Buisa nopolo e e latelang, mme morago o arabe dipotso.

Lentswe la moledi – LD Ratladi

Monomotlha ke tla lela seNabja,
E reng ba lela ba rwale mabogo.
Ke tla bua ke dumaduma selelong,
Ke se newe matlho a le mahibidu.
Moledi ga a na ape mantswe a monate
Ga a na ape matsetseleko, moledi,
Puo ya 'gwe jaaka metse ga e elele,
Ga e phothosele senoka a maraga.
E a re fa gongwe a goa a tlafale,
Batho o bone ba sisimoga mmele.

Jaanong ke tla leba bonnete matlhong.
E se re ke bua mongwe a ntenegela,
Ke diriwa ke botlhokobogolo.
Moledi ga ke bolo go akabala,
Go dirwa fela ke ntse ke lebile,
Go twe nna ke sefofu, ke foufetse.
Ke lesea, ga ke na go ngunanguna
Monomotlha ga se maloba a bile
Seboba mpeng se neng se mpampeediwa,
E se re o se batola wa bolawa.

Moledi, motlhoiwa, ke tlhoetswe lefe?
A ke tlhoilwe gobo ke le mothwana,
Ka mothwana a se na lepe lesego,
Fa ke le phologolo ke lekaba?
Lefatshe leno la moledi leina.
Ditšhaba tsa tla mono go ntirela,
Tsa mpaya seatla mo matlhong lesilo.
Lesilo la nnete ka bokalala,
Nna botlhale ka se ka ka bo bona,
Ke tlhalefa ga twe ga ke a lekana.

13.1 Maikutlo a mmoki ke a a ntseng jang? (2)

13.2 Sosobanya mela 21 – 30 ka dintlha di le PEDI fela. (2)

13.3 Go ya ka mola wa 16 – 17, ke eng moledi a tshwantshiwa le ngwana wa lesea. (2)

13.4 Go ya ka mola wa 1 mo temaneng ya ntlha, moledi a re o tla lela sekae? (2)

13.5 Selelo ga se tlisiwe ke kutlobobotlhoko fela, se ka tlisiwa le ke boitumelo. Naya sekao sa tiragalo e e ka tlisang selelo sa boitumelo. (2)

13.6 Ke dilo dife di le PEDI tse mmoki a tshwantshiwang le tsona mo temeng ya 2. (2)

13.7 Tlhopha karabo e e maleba. Fa mmoki a re "matlho a moledi a mahibidu" o kaya gore:

A o ledile thata.
B o tshwerwe ke matlho. (2)

13.8 Tlhalosa mola o "go twe nna ke sefofu, ke foufetse". (2)

13.9 Ke eng se tota mmoki a se lelelang? (1½)
[17½]

KGOTSA

POTSO 14

Buisa nopolo e e latelang, mme morago o arabe dipotso.

Mahutsana a modiri – CD Mogotsi

Modiri a golega letsatsi le eme,
A latlhela dikgomo thiteng a gaketse,
A ngwangwalala le tema a sa itshoga tlala,
Mme ba ba kutlwelobotlhoko ba mo naya diatla.

A di latlhela motlhong pula e etile,
Seme a se latlhetse legetleng ka bokete,
Mme a di tsamaya thoko mala a lela,
A tlamile borukhu ka tele le motantanyane.

Morakana Pitsong, Tlhabane, kwano Tlhabi,
A re yeng, basimane, khunou tsa motlhaba;
Pitsong ya lekobokobo la thari ya tshephe,
Morakaneng wa tshukudu le mogomotsi.

Lekote la re tsebe, tsebe, tsebe.
Tse di mebitlwa tlhogong di ntse di itshokile.
A ya le tsone, monnamogolo, a sa fele pelo.
Tlhabolola, tlhaba se tlhabe thata!

14.1 Ke sekapuo sefe se se tlhagelelang mo moleng wa 1? (2)

14.2 Go naya motho diatla ke go dira eng? (2)

14.3 Ponagalo ya poko e e tlhagelelang mo moleng wa 16 e bidiwang? (2)

14.4 Mmoki o kaya eng fa a re "pula e etile"? (Leba mola 5) (2)

14.5 Mala a motho fa a lela a tlhalosa eng? (2)

14.6 Mmoki o kaya eng fa a re: "basimane khunou tsa motlhaba" mo moleng wa 10? (2)

14.7 Nopola mola o o supang gore modiri o ne a dira ka bojotlhe. (2)

14.8 Morero wa leboko le, ke eng? (2)

14.9 Leboko le, ke la mofuta ofe? Tshegetsa ka lebaka. (1½)
[17½]

PALOGOTLHE YA KAROLO YA D: 35

PALOGOTLHE: 70